

Давидюк В.Є., студентка

Пасічний В.С., студент

Науковий керівник – Кудлай В.Г., к.е.н., доцент

Національний авіаційний університет

КОГНІТИВНА І ЦИФРОВА «ЕКОНОМІКИ», ЯК ДВІ СТОРОНИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. *Процеси технологічних перетворень дозволяють переходити на якісно новий рівень технологій бізнесу. Це дає підставу говорити про настання так званої когнітивної ери та розвитку цифрової економіки. У роботі розглядаються поняття "когнітивна і цифрова економіка", як різні сторони інноваційного процесу, сформовані провідними вченими, що займалися дослідженням даної проблематики.*

Ключові слова: когнітивна економіка, цифрова економіка, інновації, знання, біткоїни.

Поняття «цифрова економіка» використовується в даний час, практично, повсюдно, як в спеціальній літературі, так і в засобах масової інформації. При цьому, як правило, мається на увазі, що це така економіка в якій широко використовуються інформаційні технології. Однак, якщо звернутися до витоків цього поняття, то виявиться, що автор даного терміну Ніколас Негропonte на увазі під цифровий економікою мав щось інше. У своїй статті «Біти і атоми» в 1995 році Ніколас Негропonte використовував цей термін як метафору про перехід від обробки атомів до обробки бітів. [1]. Він зазначає недоліки класичних товарів і пов'язані з ними додаткові витрати, в тому числі транспортні. Серед переваг нової економіки автор вказує можливість миттєвого переміщення товарів, мінімальність сировинних витрат і ін. Таким чином, необхідно визнати, що Ніколас Негропonte говорив не про цифровізацію економіки, тобто розширення використання інформаційних технологій в різних сферах життя і виробництва, а про розширення сектора товарів і послуг, які можуть бути представлені в кінцевому споживачеві цифровому вигляді.

Ще більш суперечливим є поняття когнітивної економіки, яке має різні трактування в тій чи іншій мірі пов'язані з знаннями і їх використанням в економіці. Так Абдікеев Н.М. [2] визначає когнітивну економіку як сферу досліджень і людської діяльності, яка «включає в себе три основні області: інтелектуальні системи в економіці, управління знаннями в економіці і когнітивні технології в економіці». Кудрявцева Є.І. [3] дає визначення когнітивної економіки як систему знань про пізнання, тут же звужуючи настільки розширене токування до системи «економічних побудов, що включає в себе в якості основного елемента розуміння того, як саме суб'єкти різної природи (окремі персони, групи і робочі команди, організації) формують власні дії в економічному просторі: формулюють цілі, визначають альтернативи, фіксують обмеження, здійснюють вибір, рефлексують досягнутий результат». Тобто, в даному випадку мова йде, скоріше про економічну психологію, а не про управління знаннями. Часто поняття когнітивної економіки (економіки думки, розуму) використовується як синонім економіки знань. У вузькому сенсі - стосовно до процесів відтворення знань або в широкому - з проекцією на суспільний устрій. Наприклад, Даніелян Н.В. зазначає, що «з

переходом до «суспільства знання», яке в даному випадку виступає як синонім «когнітивного капіталізму» ламаються базисні цінності попередніх типів суспільства. [5]

Так, Енцо Руллані говорить про когнітивний капіталізм ознаками якого є [4]:

- «Знання не є ресурс рідкісний за своєю природою, його рідкість суто штучна».
- «Процес перетворення знання в вартість ні реальний, ні постійний в часі, він схильний до різких перепадів і невизначеності» значно перевершує переходи в класичних ланцюжках «товар - гроші - товар».

- «Вартість когнітивних активів, гарантована штучною рідкістю, структурно схильна згодом до зниження», про що свідчать численні приклади штучного гальмування корпораціями нововведень.

- «Відношення між міноювою вартістю і знанням сильно ускладнене тим, що воно підпорядковано мультиплікаційному ефекту поширення». Іншими словами, поширюючись, знання породжує нове знання, але знижує вартість вихідного знання. При цьому вартість знову отриманого знання не завжди пропорційна тому знання, яке на його основі отримано.

- Відсутнє зведення «роботи до робочого часу, завдяки якому марксистський капітал здійснював підпорядкування «живої праці», зводячи її до грошового капіталу», так як немає чіткої закономірності між витраченими зусиллями і отриманими результатами, кількістю відпрацьованих людино-годин і кількістю зроблених відкриттів. Чи не спростовуючи справедливості тез, розглянутих вище авторів, хотілося б відзначити, що всі вони намагаються звести економіку і, навіть, систему відносин економічних агентів до нікому явищу економічної та/або суспільного життя, яке в поточний момент часу може бути охарактеризоване як «найбільш не схожі на тенденції, що склалися раніше». Такий підхід є позитивним у відношенні розуміння відмінностей поточного моменту в житті економіки і суспільства від більш ранніх періодів, проте, коли ми намагаємося апроксимувати виявлені тенденції на більш тривалі періоди часу або на більш широке коло елементів соціально-економічного розвитку, дані ремінісценції стають досить умовними.

Класичним прикладом в ситуації, що склалася, як антитеза цифровізації в розумінні торгівлі битами, як це не дивно звучить, є біткоїни. Так, згідно з експертними оцінками [6] «Біткоїни споживає 1100 МВт або 9636 ГВт·ч (0,829 МТНЕ) за весь рік. Якщо взяти поточне значення якої складності як стандарт, то можна порахувати, що вся мережа біткоїни споживає 9636 ГВт·ч або 1/16000 частку від світового споживання ». Тобто за фактом виявляється, що один з найяскравіших представників «цифрової економіки» жорстко прив'язаний до «економіки класичної» через «Енергетичну пуповину». При цьому «Центр обробки і передачі даних Google в 2015 споживав в два рази більше енергії, ніж біткоїни в 2017», тобто цифрове споживання змінило структуру витрат, пов'язаних з обробкою, передачею і зберіганням інформації. Якщо сотню років тому це були книги і, відповідно, пов'язана з ними целюлозно-паперова промисловість, то тепер - це енергетика, пов'язана з абсолютно не цифровими газом, вугіллям та іншими джерелами енергії. Чи не випадково «зелені» кажуть про біткоїни як потенційний джерело парникових газів.

У зв'язку з цим пропонується використовувати в якості характеристики економіки поточного періоду, а також попередніх (або майбутніх) періодів, якусь універсальну інвективу, що лунає як «Показник найбільш не схожий на тенденції, що склалися раніше». В рамках даного підходу і цифровізація і поширення когнітивних технологій - це, всього лише найбільш яскраві характеристики інноваційного процесу на конкретному історичному проміжку. Такий підхід абсолютно не означає, що «цифрова економіка» або «когнітивний капіталізм» є вигаданими або зайвими категоріями. Просто, необхідно чітко розуміти, що ефекти, пов'язані з феноменами даного роду мають чітко обмежену сферу поширення і механічне перенесення їх атрибутів на різні сторони економіки і, тим більше, громадської життя неминуче веде до спотворення прогнозованих траєкторій розвитку.

Інша справа, що дифузія інновацій з найбільш динамічно розвинутою сферою в суміжні галузі призводить до їх модернізації та виникнення різних колізій юридичного та етичного характеру, як, наприклад, це відбувається в сфері розвитку штучного інтелекту і безпілотних транспортних засобів. Однак подібне явище не слід плутати зі скасуванням фундаментальних закономірностей розвитку економіки або суспільства, подібно до того, як особливі режими прав власності в сфері інформаційних технологій, навряд чи колись поширяться на сферу нерухомості в силу об'єктивної специфіки об'єкта власності.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що введення поняття «Показник найбільш не схожий на тенденції, що склалися раніше» дозволяє, з одного боку, виявити найбільш характерні риси поточної економічної ситуації, а, з іншого боку, уникнути механічного перенесення обмежених у часі та галузевої належності тенденцій на економіку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Nicholas Negroponte Bits & Atoms. Переклад з англійської мови. Частина 1 і 2 URL: <https://habr.com/company/philtech/blog/354414/> і <https://habr.com/company/philtech/blog/354418/>
2. Абдікеев Н. М., Аверкін А. Н., Єфремова Н. А. Когнітивна економіка в еру інновацій. Вісник РЭА, 2010, № 1.
3. Кудрявцева Е.І. Когнітивна економіка и когнітивний менеджмент: нова концепція управління людськими ресурсами. Управлінська консультація. 2014. № 4(64). С. 62-69.
4. Енцо Руллани Когнітивний капіталізм. Логос № 4 (61) 2007 http://www.intelros.ru/pdf/logos_4/rulani.pdf
5. Даніелян Н.В. Когнітивний капіталізм як нова соціально-економічна концепція. Економічні і соціально-гуманітарні досліді № 1 (9) 2016
6. Уіз Леонард Бткоін-майнінг і споживання енергії (переклад з англійської мови) <https://vc.ru/30588-bitcoin-mayning-i-potreblenie-energii>.